

УДК 338.47

АЧКАСОВА Л.М., канд. екон. наук,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

МІСЦЕ І РОЛЬ ТРАНСПОРТНОЇ ЛОГІСТИКИ В ЗАГАЛЬНІЙ ЛОГІСТИЧНІЙ СИСТЕМІ

Анотація. У статті розглянуто підходи до визначення поняття «логістична система». Аналіз існуючих підходів дозволяє зробити висновок, що всі автори сходяться в тому, що логістична система складається з окремих взаємопов'язаних елементів, які мають функціональні зв'язки для оптимізації управління матеріальним потоком.

Визначено основні положення, які обумовили виділення транспортної логістики в окрему самостійну сферу. Були окреслені елементи транспортної логістики, які визначають склад задач, що вона вирішує.

Розгляд основних логістичних процесів підприємства – постачання, виробництво та збут – показав, що кожний з цих процесів містить процес транспортування, і дозволив зробити висновок про невід'ємність цього процесу в більшості логістичних операцій.

Аналіз задач, які вирішуються транспортною логістикою, дозволив дійти висновку про її роль в узгодженості дій та інтересів безпосередніх учасників логістичних процесів. Ця узгодженість стосується технічних, технологічних і економічних питань. Таким чином, транспортна логістика забезпечує узгодженість транспортно-логістичної підсистеми з іншими підсистемами логістичної системи.

Функціональний підхід до логістичної системи дозволяє визначити основні функціональні сфери, які втрачають свій ізольований характер при здійсненні логістичних операцій. Серед всіх функціональних областей лише транспортна логістика є обов'язковою складовою на будь-якому рівні управління матеріальними потоками і в будь-якому логістичному процесі.

Основний висновок роботи полягає в тому, що транспортна логістика є невід'ємною частиною логістичної системи, яка забезпечує технічну, технологічну та економічну узгодженість всіх її підсистем і відіграє вирішальну роль в оптимізації управління матеріальними потоками.

Ключові слова: транспортна логістика, логістична система, задачі транспортної логістики, функціональні області логістичної системи.

АЧКАСОВА Л.Н., канд. екон. наук,
Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет

МЕСТО И РОЛЬ ТРАНСПОРТНОЙ ЛОГИСТИКИ В ОБЩЕЙ ЛОГИСТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЕ

Аннотация. В статье рассмотрены подходы к определению понятия «логистическая система». Анализ существующих подходов позволяет сделать вывод, что все авторы сходятся в том, что логистическая система состоит из отдельных

взаимосвязанных элементов, которые имеют функциональные связи для оптимизации управления материальным потоком.

Определены основные положения, которые обусловили выделение транспортной логистики в отдельную самостоятельную сферу. Были выделены элементы транспортной логистики, которые определяют состав задач, которые она решает.

Рассмотрение основных логистических процессов предприятия – снабжение, производство и сбыт – показало, что каждый из этих процессов содержит процесс транспортировки, и позволило сделать вывод о неотъемлемости этого процесса в большинстве логистических операций.

Анализ задач, которые решаются транспортной логистикой, позволил сделать вывод о ее роли в согласованности действий и интересов непосредственных участников логистических процессов. Эта согласованность касается технических, технологических и экономических вопросов. Таким образом, транспортная логистика обеспечивает согласованность транспортно-логистической подсистемы с другими подсистемами логистической системы.

Функциональный подход к логистической системе позволяет определить основные функциональные области, которые теряют свой изолированный характер при осуществлении логистических операций. Среди всех функциональных областей только транспортная логистика является обязательной составляющей на любом уровне управления материальными потоками и в любом логистическом процессе.

Основной вывод работы заключается в том, что транспортная логистика является неотъемлемой частью логистической системы, которая обеспечивает техническую, технологическую и экономическую согласованность всех ее подсистем и играет решающую роль в оптимизации управления материальными потоками.

Ключевые слова: транспортная логистика, логистическая система, задачи транспортной логистики, функциональные области логистической системы.

L. ACHKASOVA, Cand. Sc. (Econ.),
Kharkiv National Automobile and Highway University

PLACE AND ROLE OF TRANSPORT LOGISTICS IN THE GENERAL LOGISTIC SYSTEM

Abstract. In the article approaches to the definition of the concept «logistical system» are considered. The analysis of the existing approaches allows to conclude that all the authors agree that the logistical system consists of separate interrelated elements that have functional connections for optimizing material flow management.

The basic fundamentals that allow to single out transport logistics as a separate independent sphere have been determined. Those elements of transport logistics which determine the composition of tasks that it solves have been specified.

Consideration of the main logistics processes of the enterprise: supply, production and marketing, shows that each of these processes contains the transportation process and makes it possible to conclude that this process is inherent to most logistics operations.

The analysis of tasks that are solved by transport logistics allows to draw a conclusion about its role in the coordination of actions and interests of direct-acting participants of logistical processes. This coherence concerns technical, technological and economic issues. Thus, transport logistics ensures the consistency of the transport-logistic subsystem with other subsystems of the logistical system.

A functional approach to the logistical system allows to identify the main functional areas that lose their isolated character during logistics operations. Among all functional areas only transport logistics is an obligatory component at any level of material flow management and in any logistical process.

The main conclusion of the paper is that transport logistics is an integral part of the logistical system that provides technical, technological and economic consistency of all its subsystems and plays a decisive role in optimizing the management of material flows.

Key words: transport logistics, logistical system, transport logistics tasks, functional areas of the logistics system.

Постановка проблеми. Логістика як професійна дисципліна постійно розвивається і справляє потужний вплив на всі сфери життя суспільства. Вона є складовою основних дисциплін підготовки менеджерів, економістів та інших фахівців. Сьогодні спостерігається широке застосування логістики в бізнесі, соціальній сфері, в роботі медичних установ, політичній діяльності та інших сферах. Логістика стала інструментом ефективного управління в кожній галузі економіки. Інтенсивний розвиток логістики сформував функціональні сфери цієї дисципліни, однією з яких є транспортна логістика. Особливістю є те, що всі функціональні сфери логістики переплітаються між собою і виникає потреба у визначенні місця кожної з них в загальній логістичній системі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасне розуміння транспортної логістики, питання управління нею розглядалися в роботах Б.А. Анікіна, В.Г. Банько, А.М. Гаджинського, В.Л. Диканя, Я.Ю. Лозового, Л.Б. Миротіної, О.А. Новикова, І.Г. Смирнова, Б.В. Шабова та інших.

Зі сказаного вище видно, що логістична система є більш широким поняттям, ніж поняття транспортної логістики, тому спочатку потребує вивчення саме поняття «логістична система».

На сьогодні для цього поняття немає єдиного прийнятого визначення. В науковій літературі найчастіше зустрічаються наступні визначення цього поняття.

Так, Ю.В. Пономарьова [1] розглядає логістичну систему як «складну систему, що складається із сукупності елементів (ланок логістичної системи), між якими встановлені певні функціональні зв'язки і відношення». В цьому визначенні складовими елементами є ланки логістичної системи.

С.В. Мочерний [2] логістичну систему визначає як «цільову інтеграцію логістичних елементів у межах певної економічної сис-

теми з метою оптимізації процесів трансформації матеріального потоку». Це визначення містить чітко сформульовану мету системи, але її складовими автор визначає логістичні елементи.

Логістичну систему як «організаційно-управлінський механізм координації» визначає А.Г. Кальченко [3]. Автор бачить дію цього механізму в злагодженій роботі спеціалістів різноманітних служб, що беруть участь в управлінні матеріальним потоком.

В.І. Сергеев [4] сприймає логістичну систему як складну економічну систему, що складається з елементів-ланок, які є взаємозалежними в єдиному процесі управління матеріальними потоками і потоками, супутніми з ними.

А.Н. Родніков [5] розглядає її як «адаптивну систему із зворотними зв'язками, яка виконує... логістичні функції, складається із підсистем і має розвинуті... зв'язки».

Як показують вищенаведені визначення, всі автори сходяться в тому, що логістична система складається з окремих взаємопов'язаних елементів, що мають функціональні зв'язки для оптимізації управління матеріальним потоком.

Як зазначає А.М. Гаджинський [6], до просування матеріального потоку безпосереднє відношення мають: транспортні підприємства, експедиційні фірми; підприємства торгівлі; комерційно-посередницькі організації; підприємства-виробники зі складами готової продукції, які виконують різні логістичні операції.

Таким чином, важливою складовою логістичної системи є транспорт. Він органічно вписується у торгові й виробничі процеси. Транспортна складова допомагає вирішувати багато завдань логістики. Але транспортна логістика може розглядатися як самостійна транспортна сфера логістики.

Виділення цієї сфери логістики зумовлюється, по-перше, здатністю транспорту реалізувати ланцюг «постачання – виробництво – розподіл – споживання»; по-друге, неможливістю без транспортування управляти матеріальними потоками; по-третє, необхідністю оптимізації доставки товару, вибору каналів розподілу готової продукції, сировини і т. ін.; високою питомою вагою в загальній сумі логістичних витрат саме транспортних витрат.

Невирішені складові загальної проблеми. Для управління ефективністю транспортної сфери логістики необхідне визначення її місця в загальній логістичній системі.

Формулювання цілей статті. Метою цієї статті є визначення чітких меж транспортної логістики в загальній логістичній системі й кола задач, які вона вирішує.

Виклад основного матеріалу дослідження. Транспорт як галузь матеріального виробництва відноситься до сфери матеріальних послуг. Він включає в себе не лише транспортні засоби різних видів та типів, але і транспортну інфраструктуру та підготовлений персонал. Значна частина логістичних операцій в русі матеріального потоку від джерела сировини до кінцевого споживання здійснюється із застосуванням транспорту.

Сутність поняття транспортної логістики дозволяє означити межі цієї функціональної сфери та з позицій різних авторів дещо розрізняється. Розглянемо деякі з них (табл. 1.)

Таким чином, метою транспортної логістики є якісне просування необхідних матеріальних потоків до споживача відповідно до графіка у встановлений час, з мінімальними витратами і належним рівнем сервісу.

Таблиця 1

Визначення поняття «транспортна логістика»

Автор	Зміст визначення
Вікіпедія [7]	це система з організації доставки, а саме переміщення будь-яких матеріальних предметів або речовин з однієї точки в іншу за оптимальним маршрутом. Один із основоположних напрямів науки про управління інформаційними і матеріальними потоками у процесі руху товарів
І.Г. Смірнов [8]	розглядає управління фізичним переміщенням матеріальних ресурсів відповідно до інтересів їхніх споживачів у просторі та часі
Р.Р. Галяутдинов [9]	Один з найважливіших функціональних розділів загальної логістичної науки, безпосередньо пов'язаний з організацією і управлінням рухом матеріальних потоків
Т.І. Савенкова [10]	Це переміщення необхідної кількості товарів у необхідну точку, оптимальним маршрутом за необхідний час із найменшими витратами
К. Белий [11]	Це комплекс заходів, що здійснюється з метою організації доставки товарів і вантажів з мінімальним часом і фінансовими витратами

Багато авторів не розмежують поняття «транспортна логістика» і «транспортування». Якщо поглянути на поняття «транспортування» в широкому сенсі, а не лише як на процес переміщення вантажу, то, безумовно, ці поняття дуже схожі. Однак поняття транспортної логістики є більш широким і містить багато допоміжних операцій, які супроводжують процес транспортування: вибір рухомого складу, типу і маршруту перевезень, оптимізація роботи рухомого складу з виконанням робіт з навантаження і розвантаження тощо. Тому в цій статті приймаємо, що транспортування є складовою частиною транспортної логістики, яка якнайбільше відображає її сутність.

До елементів транспортної логістики відносять [7]: вантаж, пункти зосередження вантажу, транспортну мережу, рухомий склад, вантажно-розвантажувальні засоби, учасників логістичних процесів (вантажовідправник, вантажоотримувач, перевізник), тару та пакування.

Якщо розглянути основні логістичні процеси підприємства: постачання, виробництво та збут, то буде видно, що кожний з цих процесів містить процес транспортування (рис. 1).

Рис. 1. Місце транспортування в логістичних процесах підприємства

Постачання, як правило, передбачає закупівлю сировини, матеріалів, комплектуючих тощо; транспортування; управління запасами; складування; повернення тари та відходів. В цьому логістичному процесі транспортування виконується, як правило, транспортом загального користування.

Виробництво продукції й послуг передбачає організацію цього процесу; транспортування в межах підприємства (переміщення сировини, заготовок, матеріалів і т.ін. по території підприємства); узгодження параметрів продукції й послуг, технологій, інформації, фінансових ресурсів; підтримку стандартів якості. Транспортування при виробництві продукції й послуг відбувається, як правило, внутрішньовиробничим транспортом.

Збут складається з операцій управління замовленнями; транспортування; управління запасами; складування; повернення відходів. При збуті продукції операція транспортування виконується, як правило, транспортом загального користування.

Управління матеріальними потоками не можливе без процесу транспортування.

Транспортна логістика як складова частина загальної логістичної системи допомагає вирішити три основних завдання цієї системи, а саме завдання, пов'язані з:

1) формуванням ринкових зон обслуговування, прогнозом матеріального потоку, його обробкою в системі, яка обслуговується (склад постачальника, споживача, підприємства торгівлі), й іншими роботами з оперативного управління і регулювання матеріального потоку;

2) розробкою системи організації процесу транспортування (плани перевезень вантажів, графіки руху транспортних засобів, плани розподілу видів діяльності, плани формування вантажопотоків та ін.);

3) управлінням і обслуговуванням запасів транспортними засобами та інформаційними системами.

Вирішення всіх цих задач посилює узгодженість дій безпосередніх учасників логістичних процесів. Це приводить до того, що узгоджуються їх економічні інтереси і починають застосовуватися єдині системи планування матеріальних потоків. Узгодженість при цьому стосується не лише застосування єдиних технологій транспо-

ртно-складських та транспортно-виробничих процесів, а і питань узгодженості параметрів транспортних засобів, яка дозволяє застосовувати модульні перевезення, працювати з вантажними пакетами і контейнерами.

Таким чином, транспортна логістика забезпечує технологічну узгодженість транспортно-логістичної підсистеми з іншими підсистемами логістичної системи: виробничою, складською, закупівельною (постачальною) та розподільчою. Для такого забезпечення потрібні збирання і відповідна підготовка необхідної інформації. Тому формування відповідних інформаційних потоків є одним із завдань транспортної логістики.

З точки зору логістичних функцій виділяють такі функціональні області логістики: закупівля (постачання), збереження, транспортування, виробництво, управління запасами, розподіл і збут готової продукції. В логістиці всі функціональні області втрачають свій ізольований характер. Так, наприклад, рішення про формування запасів приймаються з урахуванням витрат на транспортування і зберігання продукції, рішення про транспортування повинні враховувати витрати на утримання запасів тощо. Співвідношення цих областей наведено на рис. 2.

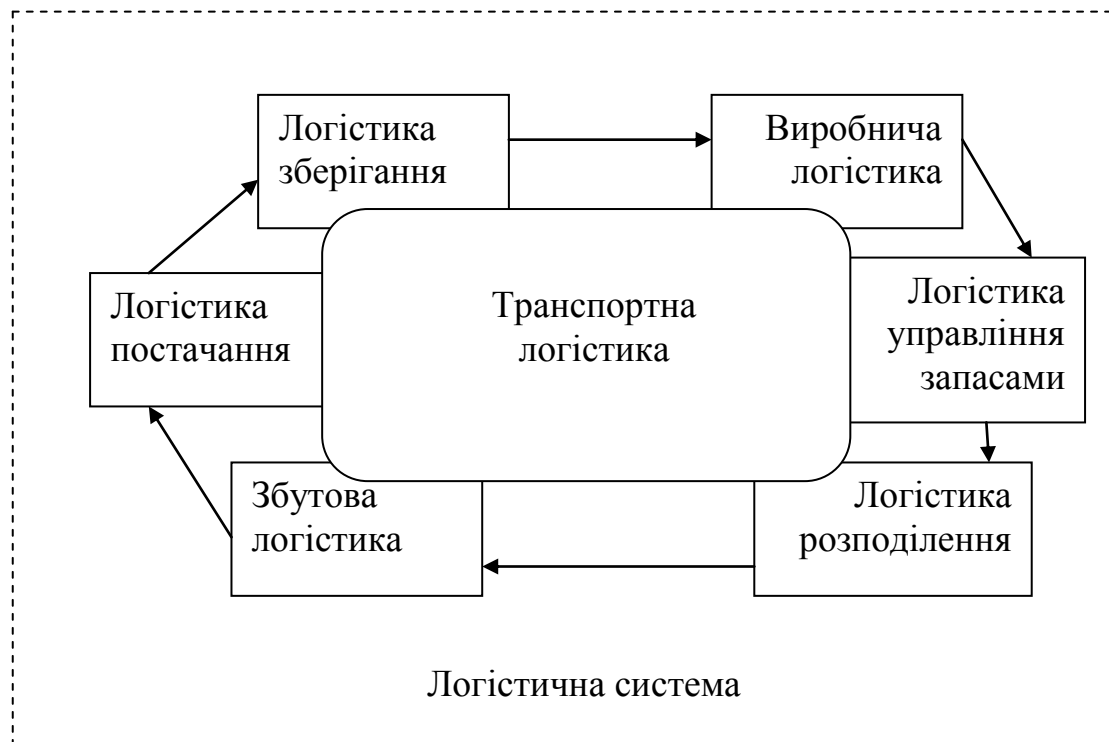

Рис. 2. Функціональні області логістичної системи

Залежно від характеру матеріального потоку, рівня, на якому він має місце (макро- або мікрорівень), та типу логістичної системи, деякі функціональні області можуть бути відсутні, крім транспортування; наприклад, поставка продукції зі складу оптового торговця до складу роздрібного. В цьому випадку функціональні області виробництва, розподілу і збуту готової продукції будуть відсутніми.

Таким чином, транспортна логістика є невід'ємною частиною логістичної системи. Задачі, які входять до її сфери, є обов'язковими на будь-якому рівні управління матеріальними потоками і в будь-якому логістичному процесі.

Висновки. У статті розглянуто задачі й функції транспортної логістики, визначено її місце в логістичній системі. Результати дослідження показують, що транспортна логістика є невід'ємною частиною логістичної системи, яка забезпечує технічну, технологічну та економічну узгодженість всіх її підсистем і відіграє вирішальну роль в оптимізації управління матеріальними потоками.

Література

1. Пономарьова Ю.В. Логістика : навч. посіб. / Ю.В. Пономарьова. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 328 с.
2. Економічна енциклопедія : у трьох томах. Т. 2. / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.). – К.: Академія, 2000. – 864 с.
3. Кальченко А.Г. Логістика: навч. посіб. / А.Г. Кальченко. – К. : КНЕУ, 2006. – 467 с.
4. Сергеев В.И. Корпоративная логистика. 300 ответов на вопросы профессионалов / В.И. Сергеев. – М. : ИНФРА-М, 2005. – 976 с.
5. Родников А.Н. Логистика : Терминологический словарь / А.Н. Родников. – М. : ИНФРА-М, 2012. – 184 с.
6. Гаджинский А.М. Логистика : учебник для высших и средних специальных учебных заведений / А.М. Гаджинский. – М. : Маркетинг, 2004. – 342 с.
7. Транспортна логістика. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
8. Смирнов І.Г. Транспортна логістика : навч. пос. / І.Г. Смирнов, Т.В. Косарева. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 224 с.
9. Галяутдинов Р.Р. Транспортная логистика: понятие, виды транспорта, типы перевозок / Р.Р. Галяутдинов // Сайт преподавателя экономики, 2014. – Режим доступу : <http://galyautdinov.ru/post/transportnaya-logistika>.

10. Савенкова Т.И. Логистика : учеб. пособие для студентов / Т. И. Савенкова. – 5-е изд., стер. – М. : Омега-Л, 2010. – 256 с.

11. Белый К. Транспортная логистика / К.Белый. – Режим доступа : <http://fingeniy.com/transportnaya-logistika/>.

Рецензент: І.В. Федотова, канд. екон. наук, доц., ХНАДУ.

УДК 330.87

БОЧАРОВА Н.А., канд. екон. наук, ЩЕПИЛІНА А.К., студент,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет

ПОКАЗНИКИ РІВНЯ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НА АВТОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

***Анотація.** Досліджено існуючі підходи до визначення рівня розвитку корпоративної соціальної відповідальності конкретних бізнес-компаній. Із урахуванням встановлених переваг та недоліків розроблено пропозиції щодо вдосконалення методик кількісних та якісних показників оцінки КСВ. Запропоновано згрупувати показники за такими складовими КСВ: економічною, соціальною, екологічною, філантропічною, етичною й технологічною. Для кожної складової КСВ встановлено відповідні аспекти. За аспектами наведено кількісні й якісні показники. Для кількісних показників наведено розрахункові формули. Для оцінки якісного розвитку КСВ відібрано основні групи стейкхолдерів: споживачі, засновники, працівники, постачальники, громадськість, державні та місцеві органи влади. Стосовно кожної групи визначено оцінні якісні показники як універсального характеру, так і з урахуванням особливостей роботи кожного підприємства, тобто його розміру, галузевої приналежності, сфери діяльності, особливостей господарської діяльності. Для визначення рівня розвитку КСВ на підприємстві запропоновано застосовувати п'ятирівневу шкалу. Для оцінки кількісних показників розраховані відповідні конкретні діапазони для бальної оцінки. Якісна оцінка стейкхолдерів виконується за запропонованими критеріями, що встановлені для відповідної бальної оцінки від «0» до «5» балів. За розробленою шкалою запропоновано оцінити рівень розвитку КСВ підприємства і встановити взаємозв'язок стадій життєвого циклу організації з рівнями розвитку корпоративної соціальної відповідальності.*

***Ключові слова:** корпоративна соціальна відповідальність, показники оцінки КСВ, стейкхолдери, експерти, шкала визначення рівня КСВ, стадії життєвого циклу організації.*